

Escrits de vida

Vivències jueves fetes literatura

Museu d'Història dels Jueus

De març a setembre de 2024

Erika

PATRONAT
CALL DE GIRONA

Ajuntament de Girona

 Diputació de Girona

 Generalitat
de Catalunya

Què tenen en comú Glükel de Hameln, Natalia Ginzburg, Imre Kertész i lehuda Amikhai?

Aquesta exposició presenta autores i autors d'origen jueu que, en un arc temporal que va des del segle XVII al XXI, han escrit des del jo, han teixit relats on parlen des del dins i, al mateix temps, s'han projectat al món i l'han explicat des del seu context i les seves circumstàncies vitals.

Els seus escrits de vida són un llegat que permet entendre millor episodis crucials de la nostra història.

Amb aquesta mostra, volem proposar-vos una reflexió sobre la importància de l'escriptura concebuda com a testimoni vital i sobre la transcendència de la diversitat cultural que ens configura.

Escriure la vida

Escriure és una manera de sortir del si, de mostrar-se al món i de mostrar, alhora, el món propi en què es viu, amb les tragèdies i amb les contradiccions, amb les eufòries i amb els encerts.

A partir d'aquesta premissa, i entorn d'aquesta percepció de l'escriptura, ens hem volgut preguntar què tenen en comú les obres de Glükel de Hameln, una dona de negocis alemanya del segle XVIII; lehuda Amikhai, un dels grans poetes del segle XX; Natalia Ginzburg, autora de textos deliciosos que ajuden a comprendre la vida i la societat europees contemporànies, i fins i tot Imre Kertész, les vivències del qual, fetes literatura, contenen implícit tot l'horror de la Xoà.

Els textos que presentem, sortits de les seves plomes, tenen un tret comú: són escrits des del dins, des del jo, i exposen –de manera crua i directa– les emocions i les experiències, els dols i les alegries; vivències i sentiments que només s'entenen si es contrasten amb els contextos en què tenen lloc: els diaris de Glükel presenten la vida jueva asquenassita al segle XVIII; el poema de lehuda Amikhai apunta a un Israel d'immenses contradiccions; el relat de Natalia Ginzburg és la mirada d'una jueva atea cap a un passat fruit de la tradició i, també, de la repressió; i el record escrit, precís i dolorós, d'Imre Kertész recull la reacció –punyent, humana i digna– d'una víctima que és testimoni i supervivent.

Glückel von Hameln

Glikl bas Judah Leib, 1646-1724

L'escriptura imprescindible: la dels marges

Casada amb el comerciant jueu Hayyim von Hameln i mare de dotze fills i filles, el 1689 va quedar vídua i va assumir la gestió dels negocis familiars. Va establir relacions comercials amb Amsterdam, Viena, Leipzig, Metz i París.

El 1690 va començar a escriure els seus diaris, dels quals se n'han conservat set quaderns. En tots ells, utilitza l'iddix, la llengua pròpia, anomenada *mame loshn* (la llengua de la mare), que està formada a partir de l'alt-alemany medieval i d'elements d'altres llengües, principalment l'hebreu i les llengües eslaves. Aquesta va ser la llengua parlada per la major part de les comunitats jueves de l'est d'Europa, exterminades durant l'Holocaust.

Els *Diaris* de Glückel von Hameln permeten una aproximació molt interessant al fet de ser dona i jueva i ajuden a entendre com era posicionar-se en el món des d'aquestes perspectives. Amb un estil molt personal i íntim, que la fa propera i que li descobreix sentiments i neguits, hi relata la vida quotidiana de les comunitats jueves del Rin, així com aspectes clau de la història del seu temps.

En el meu gran dolor i per a la tranquil·litat del meu cor, començo aquest llibre l'any de la Creació 5451 (...). Vaig començar a escriure'l, fills estimats, després de la mort del vostre bon pare, amb l'esperança d'allunyar els tristos pensaments que m'aclaparaven (...). D'aquesta manera, me les he arreglat per viure a través de moltes nits de vigília (...). Aquest, estimats fills, no serà pas un llibre de consells morals; jo en podria escriure cap, i els nostres savis ja n'han escrits molts, d'aquests (...). No escric per fer-vos sermons, sinó per fer fora la melangia que m'arriba cada nit (...). Si Déu vol que visqui fins acabar-les d'escriure, us deixaré les meves Memòries en set llibrets.

Glückel von Hameln, *Zikhroynes* (1691)

Només allò que he perdut és meu per sempre.

Rahel Bluvstein, 1890-1931

La cosa que sempre havia considerat la més gran vergonya, que va ser la misèria i la desgràcia de la meva vida (el fet d'haver nascut jueva), ara no voldria que em faltés per res del món!

Rahel Varnhagen, 1771-1833

Natalia Ginzburg

Natalia Levi, 1916-1991

La pàtria és la parla de casa

Educada en l'ateisme per un pare jueu i una mare catòlica, el 1938 es va casar amb Leone Ginzburg, jueu laic, i en va adoptar el cognom.

De 1941 a 1943 van viure un exili interior en un poble deprimat dels Abruços per les activitats de Leone contra el règim feixista de Mussolini. El 1944, van anar secretament a Roma, on Leone fou arrestat i va morir, després de ser greument torturat a la presó.

Les experiències viscudes aquests anys van canviar per sempre la relació de Natalia amb la seva identitat jueva i va reflexionar profundament sobre qüestions relacionades amb la guerra i l'Holocaust, temes que va tractar en forma de ficció i assaigs. El 1950 es va tornar a casar i es va traslladar a Roma, on va iniciar el seu període més prolífic com a escriptora.

Ginzburg va romandre involucrada en política durant tota la seva vida com a activista i polemista. Sobre la seva obra, que conté un potent relat autobiogràfic o de ficció autobiogràfica, va dir: «la memòria és dèbil i els llibres creats a partir de la realitat només són bocins i fragments del que hem vist i sentit».

Som cinc germans. Vivim en ciutats diferents i alguns, a l'estranger. Però ens escrivim. Quan ens veiem, podem estar indiferents o distrets, però n'hi ha prou amb què algun de nosaltres digui una paraula, una frase, una d'aquelles frases antigues que hem escoltat i repetit infinitat de vegades des de la nostra infància, per a tornar a recuperar de cop la nostra antiga relació, i la nostra infantesa i la nostra joventut, unides indissolublement a aquelles frases, a aquelles paraules (...). Aquestes frases són el nostre llatí, el vocabulari dels nostres dies passats, són com els jeroglífics dels egipcis o dels assiri-babilònics: el testimoni d'un nucli vital que ja no existeix, però que sobreviu en els textos, salvat de la fúria de les aigües, de la corrosió del temps. Aquestes frases són la base de la nostra unitat familiar.

Natalia Ginzburg, *Lessico familiare* (1963)

La literatura és sempre la resposta, perquè la literatura conté un antídoto contra el fanatisme, a través de la imaginació.

Amos Oz, 1939-2018

Iehuda Amikhai

Ludwig Pfeuffer, 1924-2000

La poesia del jo particular

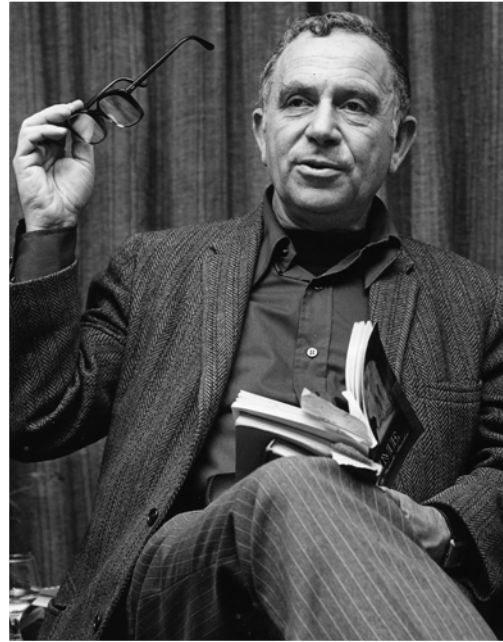
Nascut a Alemanya,
l'auge imparable del nazisme
va dur la seva família
a Palestina el 1935.

Pels volts de 1946
va adoptar el nom d'Amikhai
(el meu poble viu).

Al seu entorn va sorgir
una nova escola de poesia,
anomenada *Gal he-khadaix*
(nova onada), que és
innovadora tant pel que fa
a l'ús de la llengua hebrea
contemporània com per
les temàtiques que tracta
i la mateixa concepció
estètica.

Amikhai està considerat un dels més grans poetes universals
del segle XX. La seva obra ha exercit una influència decisiva
sobre tota una generació de poetes d'Israel, i reflecteix
el sofriment i les vacil·lacions personals davant d'un món
sense fe i sacsejat i destruït per la guerra.

Ell i la generació poètica que l'acompanya
escriuen una poesia diferent, molt més lírica i personal,
contestatària i crítica, gens autocomplaent, i que clama
pel retorn al jo particular de cadascú i a l'exercici literari
de l'experiència individualitzada i pròpia de la realitat.

La meva ànima s'ha deteriorat
com la vista dels talladors de diamants:
preciosos i durs els dies de la meva vida.
El meu cos és com un xec sense fons:
si algú m'exigeix or, jo he de morir.
I les meves mans són ben bé al seu lloc,
els meus ulls al seu lloc, casa meva al seu lloc,
Només jo erro.
Jo erro.
Preciosos i durs són els meus dies.

Iehuda Amikhai, *Poema sobre mi*
(traducció de Manuel Forcano, 2018)

Si m'ataquen com a jueva,
m'he de defensar com a jueva;
no com a alemanya,
ni com a ciutadana del món,
ni com a titular de drets humans,
ni res per l'estil.
Més aviat:
què puc fer jo com a jueva?

Hannah Arendt, 1906-1975

Imre Kertész

1929-2016

La veu dels sense destí

Va néixer en una família jueva burgesa. El 1944, amb 14 anys, fou deportat al camp d'extermini nazi d'Auschwitz, i després enviat a Buchenwald i a Zeitz.

El 1945, supervivent dels camps i de l'horror, va tornar a Budapest. Va acabar la secundària i va començar a treballar com a periodista, fins que fou acomiadat del diari l'any 1951, en pujar al poder el Partit Comunista d'Hongria.

Aleshores, va subsistir fent de traductor d'autors com Nietzsche, von Hofmannsthal, Freud, Wittgenstein i Canetti, i escrivint comèdies i guions cinematogràfics.

Es dedicà plenament a la literatura a partir de la dècada del 1970. El 1975 va escriure *Sorstalanság* (*Sense destí*), amb un clar contingut autobiogràfic, una obra mestra que narra el pas d'un adolescent hongarès i jueu de quinze anys per diversos camps nazis. El llibre no es va difondre prou a Hongria, immersa en la negació d'un passat racista i la censura del règim, però editors alemanys i lectors d'arreu d'Europa s'hi van interessar.

El 2002, va ser guardonat amb el Premi Nobel de Literatura per una escriptura que manté l'experiència fràgil de l'individu contra el caràcter arbitrari i bàrbar de la història.

Llavors, es va calmar i em va preguntar: «¿Vens d'Alemanya, fill?» «Sí.» «¿D'un camp de concentració?» «Naturalment.» «¿De quin?» «Del de Buchenwald.» N'havia sentit a parlar, sabia que era «una de les fondàries de l'infern nazi», van ser les seves paraules. «¿D'on et van deportar?» «De Budapest.» «¿Quant de temps t'hi has estat?» «En total, un any.» «En deus haver vist de tots colors, ¿oi? Un munt d'atrocitats», va suposar, i jo no vaig dir res. «Bé, però el més important», va continuar, «és que tot s'hagi acabat.» Mentre se li illuminava la cara em va assenyalar les cases que desfilaven al nostre davant i em va preguntar què sentia ara, de nou a casa, en veure la ciutat que vaig haver d'abandonar. Li vaig dir: «Odi.»

Imre Kertész, *Sorstalanság* (1975)

Els que viviu segurs
A les vostres cases escalfades
Els que trobeu en tornar al vespre,
El sopar calent i cares amigues:
Considereu si això és un home,
Qui treballa en el fang
Qui no coneix la pau
Qui lluita per un tros de pa
Qui mor per un sí o per un no...

Primo Levi, 1919-1987

Escrits de vida

Vivències jueves fetes literatura

Museu d'Història dels Jueus

De març a setembre de 2024

Concepte i disseny

Institut d'Estudis Nahmànides

Producció

Museu d'Història dels Jueus

Direcció

Sílvia Planas

Equip tècnic

Neus Casellas, Mireia Compte, Lúdia Donat, Marina Donat,
Sílvia Enamorado, Anna López, Sandra Sànchez i Cristina Taberner

Gràfica

La Digital

Ho organitza

PATRONAT
CALL DE GIRONA

Hi col·labora

Connexió Papyrus

FESTIVAL
de LITERATURA
GIRONA _OLOT

Amb el suport de

Diputació de Girona

Generalitat
de Catalunya

www.girona.cat/call

@callgirona